

КОНСАЛТИНГОВА ПІДТРИМКА АГРОФОРМУВАНЬ ТА СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ОСВОЄННІ ТЕХНОЛОГІЙ І МЕТОДІВ ПРИБУТКОВОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ

*Р. В. Бенда, А. С. Бондаренко, кандидати сільськогосподарських наук;
Ю. М. Прядко, І. Є. Федоренко*

ДУ Інститут сільського господарства степової зони НААН України

Наведені основні заходи науково-консультаційної підтримки агроформувань і сільського населення Дніпропетровської області в освоєнні науково-інноваційних розробок Інституту сільського господарства степової зони. За рахунок цих заходів можливо ефективно впроваджувати інноваційну продукцію на аграрному ринку.

Ключові слова: *консультаційна підтримка, інноваційна продукція, впровадження, ефективність, освоєння.*

Ефективність функціонування сучасного агропромислового ринку залежить насамперед від наявності конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції з високими показниками якості. Основною складовою вирішення проблеми наповнення ринку насінням культурних рослин вітчизняної селекції є удосконалення науково-консультаційної підтримки агроформувань та сільського населення. При цьому важливу роль має відігравати модернізація інноваційних складових та підвищення ефективності агропромислового виробництва шляхом освоєння науково-технічних досягнень, розвитку сільських територій, підвищення якості життя населення, доведення до споживача інформації про особливості сучасного конкурентоспроможного та рентабельного господарювання, впровадження перспективних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, високопродуктивних порід тварин тощо.

Ефективне впровадження інноваційної продукції на аграрному ринку потребує створення інформаційної структури, основною функцією якої є надання науково-консультаційних послуг агроформуванням та сільському населенню. Такі заходи проаналізовані та оцінені у наукових працях багатьох видатних вчених, але існуюча система поширення науково-технічної інформації, впровадження наукових розробок і передових технологій не відповідає новим виробничим відносинам. Особливо гостро проявилась невідповідність організаційних структур поширення наукових рекомендацій і передового досвіду в період широкого запровадження приватної власності на землю та майно [1]. З'явилась велика кількість агроформувань різних напрямків спеціалізації і форм власності, керівники та спеціалісти яких через відсутність достовірної оперативної інформації про діяльність ринку, приймають необґрунтовані управлінські рішення, що негативно впливають на господарську діяльність. При цьому для сільського господарства розроблено велику кількість перспективних технологій, але зі 100 розробок впроваджується лише 5–6 [2], тому виникає необхідність удосконалення заходів науково-консультаційної допомоги суб'єктам господарювання з метою створення сприятливих умов для швидкого поширення інформації про наукові досягнення та передовий досвід ефективного господарювання.

Отже, метою даного дослідження є поліпшення основних заходів науково-консультаційної підтримки агроформувань та сільського населення Дніпропетровської області в освоєнні новітніх технологій і методів прибуткового господарювання. Всі заходи повинні втілюватися в життя шляхом надання споживачам необхідної інформації в даному напрямку – це визначення родючості ґрунтів та впливу попередників на наступні культури сівозміни, з'ясування особливостей поживного та водного режимів ґрунту, застосування окремих ефективних технологічних прийомів, впровадження систем обробітку ґрунту, внесення добрив, захист культур від шкочинних організмів, сівба насінням високоврожайних сортів та гібридів, розведення високопродуктивних порід тварин тощо [3]. Науково-консультаційні послуги є особливим напрямком діяльності будь-якої установи з метою забезпечення високих прибутків та значного соціального ефекту [4, 5].

Особливістю науково-консультаційної підтримки є те, що вона деякою мірою впливає на поведінку споживача і може бути оцінена не на момент укладання угоди, а лише через певний час. Тому увагу слід приділяти не кількості наданих послуг, а їхній якості.

Серед основних завдань науково-консультаційної підтримки агроформувань і сільського населення потрібно відзначити: по-перше – впровадження у господарствах результатів науково-технічних досягнень, передових технологій та методів господарювання, висвітлення інформації про нові сорти, гібриди сільськогосподарських культур і породи тварин тощо; по-друге – забезпечення всіх суб'єктів аграрного ринку оперативною кон'юнктурною інформацією щодо цін і обсягів реалізації сільськогосподарської продукції, загального стану аграрного сектору в цілому по країні та у розрізі конкретного регіону; по-третє – налагодження тісного спілкування з конкретним споживачем у напрямку консультаційної роботи, практичної допомоги в освоєнні результатів науково-технічних досягнень.

У сфері надання науково-консультаційних послуг діяльність Державної установи Інститут сільського господарства степової зони (далі Інститут) спрямована на повніше та кваліфіковане задоволення зростаючих потреб сільськогосподарських товаровиробників у знаннях, які допоможуть їм професійно орієнтуватись в науково-технічних інноваціях в умовах ринку. Інформаційна підготовка споживачів науково-технічної продукції на аграрному ринку є фактором реального впливу на підвищення ефективності виробництва і окупності наукомістких витрат.

Науково-консультаційна підтримка агроформувань і сільського населення Дніпропетровської області науковцями та спеціалістами Інституту включає кілька напрямів:

1. Надання індивідуальних консультацій та інформативної допомоги певному споживачу, господарству.
2. Проведення семінарів, круглих столів для широкого кола представників агропромислового комплексу регіону.
3. Ознайомлення з інноваційними досягненнями установи шляхом організації "Днів поля", виїзних засідань, нарад, ярмарок для населення певного району.
4. Висвітлення по радіо та телебаченню протягом року основних рішень з проблемних питань сільського господарства регіону, їх обговорення та впровадження передових результатів наукових досліджень.
5. Виготовлення та поширення друкованої продукції рекламного характеру.
6. Підвищення кваліфікації керівників, фахівців агропромислових формувань, фермерських та особистих господарств населення на базі Інституту шляхом організації курсів та шкіл.

Для більш широкого впровадження інноваційних розробок та інформаційно-консультаційного супроводження процесу трансферу протягом 2011–2014 рр. фахівці Інституту провели та стали учасниками 145 наукових конференцій, семінарів, нарад, 42 виставкових заходів, з яких 19 – Міжнародні. За звітний період зареєстровано 62 виступи по телебаченню та 60 по радіо (табл.). До того ж виробники агропромислової продукції отримали понад 14 тис. консультацій для вирішення на високому рівні різних технологічних, селекційних, економічних, організаційних питань і підтримки інноваційного розвитку сільського господарства. За результатами наукових досліджень у галузях селекції, землеробства, рослинництва, тваринництва та ветеринарної медицини науковцями за даний період опубліковано 845 статей з профільних питань.

Так, впродовж вегетаційного періоду озимих зернових колосових культур відповідно до фаз їх росту та розвитку щороку через Департамент АПК розвитку сільських територій та ринкового середовища Дніпропетровської ОДА оприлюднюється інформаційна звітність щодо основних циклів робіт, технологічних та структурних пропозицій, видання рекомендацій з невідкладних питань і прогнозних матеріалів.

**Науково-організаційна робота з рекламування наукових розробок
ДУ Інститут сільського господарства степової зони у 2011–2014 рр.**

Рік	Проведено				Організовано виступів: по		Опубліковано статей у наукових журналах України	Надано консалтингових послуг (консультацій)
	виставок, аукціонів, ярмарків		наукових конференцій, семінарів, симпозіумів, нарад		телебаченню	радіо		
	всього	в т. ч. Міжнародних	всього	в т. ч. Всеукраїнських та Міжнародних				
2011	5	1	4	2	5	3	114	57
2012	15	11	43	23	32	35	227	8600
2013	8	4	63	20	19	12	220	3700
2014	14	3	35	18	6	10	284	2100
Всього	42	19	145	63	62	60	845	14457

Основні науково-інноваційні досягнення Інституту в галузі селекції, землеробства та зерновиробництва щорічно експонуються на національних та Міжнародних виставках. За активну участь у Міжнародних агропромислових виставках «АГРО-2011», «АГРО-2012», «АГРО-2013», «АГРО-2014» та національній спеціалізованій виставці «Україна зернова – 2011» ДУ Інститут сільського господарства степової зони нагороджено дипломами та почесною грамотою. Крім того, наша установа як головна представляла експозицію «Зерно України» в 2012, 2013 та 2014 рр. Під час виставкових заходів фахівцями Інституту був проведений круглий стіл «Новітні досягнення в селекції кукурудзи».

Інформаційно-навчальні виставкові заходи передбачають поширення рекламних прайс-листів, буклетів і каталогів на нові сорти та гібриди власної селекції. Але насамперед вони спрямовані на вирішення нагальних питань – підвищення прибутковості та рентабельності як сільськогосподарських підприємств різних напрямків спеціалізації та форм власності, так і селянських господарств.

Найбільшим попитом серед інноваційних розробок Інституту користуються гібриди кукурудзи. Активне пропагування даного виду продукції на аграрному ринку сприяє інтенсивному піднесенню ринку збуту. Гібриди кукурудзи власної селекції представлені в усіх областях України. Найбільші площі земельних угідь під посівами сільськогосподарських культур в Кіровоградській (10,8 %), Дніпропетровській (17,2 %), Полтавській (13,1 %) та Харківській областях (9,0 %). Саме в цих регіонах і зосереджені посіви зернової кукурудзи найбільших компаній-споживачів інноваційної продукції Інституту сільського господарства степової зони: ПСП «Урожай», ПрАТ «Райз-Максимко», ПСП «Колос», СК «Радянський», ТОВ «Полтава-Насіння», ТОВ «Рост-Агро» тощо.

Одним зі шляхів популяризації власних науково-інноваційних розробок є виготовлення друкованої продукції. Всі заходи в Інституті супроводжуються поширенням буклетів, брошур рекламного характеру, рекомендацій по вирощуванню, догляду та збиранню врожаю різних культур, каталогів сортів та гібридів сільськогосподарських культур власної селекції, а також детальною інформацією щодо особливостей вирощування їх в конкретній ґрунтово-кліматичній зоні. Актуальні результати досліджень з питань рослинництва, селекції, землеробства, тваринництва тощо висвітлюються у фаховому виданні «Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН України», примірники якого надходять до багатьох наукових установ аграрного профілю і головних бібліотек України, крім того видання представлено на фахових бібліотечних сайтах України.

До основних сезонів сільськогосподарських робіт щорічно приурочується друк та поширення рекомендацій, в яких науковці Інституту висвітлюють актуальні питання – це сівба, догляд, збирання врожаю різних культур, захист посівів від шкідників та хвороб; наведений в них і перелік районованих високоврожайних сортів та гібридів колосових культур, кукурудзи та батьківських компонентів, соргових і зернобобових культур селекції Інституту, придатних для вирощування в усіх ґрунтово-кліматичних зонах України.

Систематично по радіо та телебаченню можна послухати та побачити за «круглим столом» науковців і спеціалістів Інституту, ґрунтовні виступи яких присвячені особливостям проведення основних польових робіт, вирощуванню головних сільськогосподарських культур у зоні посушливого землеробства, висвітленню переваг гібридів селекції Інституту сільського господарства степової зони, найбільш адаптованих до вирощування в стресових умовах весняно-літнього періоду тощо. Ці передачі мають фіксований час виходу в ефір, тому є більш адресними, а саме для сільськогосподарських товаровиробників, комерційних структур, фермерів та підприємців.

Одним з ефективних заходів популяризації інноваційних розробок є проведення «Днів поля». Таким чином вдається налагодити безпосередній контакт між споживачем та виробником продукції, підтримувати тісні зв'язки з партнерами тощо.

Для наочного показу селекційних і технологічних досягнень, запропонованих до впровадження в агропромислове виробництво, щороку в усіх зонах кукурудзосіяння закладається близько 50 науково-технологічних демонстраційних полігонів, а в базових господарствах – полігони з вирощування пшениці озимої, ячменю ярого, зернобобових, олійних та кормових культур. У період вегетації в умовах полігонів проводяться семінари та наради керівників і спеціалістів усіх форм власності, де кожен виробник може ознайомитися з агротехнічним паспортом і технологією вирощування гібридів та сортів. Саме демонстраційні полігони є основною проведенням «Днів поля», метою яких є пропаганда та популяризація результатів наукових досліджень установи, залучення до співпраці нових споживачів, формування іміджу Інституту. Наочна демонстрація можливостей новітньої науково-технічної продукції з метою впровадження даного доробку в умовах конкретної ґрунтово-кліматичної зони – це один з дієвих шляхів консалтингової підтримки агроформувань та сільського населення.

Для посилення зацікавленості керівників області, районів, крупних агроформувань регіону науковими напрацюваннями в галузі рослинництва та селекції, сучасними науково-інноваційними технологічними досягненнями Інституту, протягом вегетаційного періоду основних стратегічних сільськогосподарських культур в умовах демонстраційного полігону відкриваються широкі можливості для проведення виїзних засідань. Так, в 2012–2014 рр. відбулися виїзні засідання Головного управління агропромислового розвитку Дніпропетровської області присвячені особливостям проведення агротехнологічного комплексу робіт з сівби озимих культур в умовах Дніпропетровської області та питанню формування регіонального ресурсу зерна. Висвітленням даної проблеми були охоплені керівники районних управлінь сільського господарства та агропідприємств Дніпропетровської області.

Щороку для ознайомлення з сучасними науково-інноваційними розробками установи в умовах полігону, де широко представлені посіви різних сортів та гібридів основних сільськогосподарських культур власної селекції, проводяться виїзні колегії облдержадміністрації. Тут у ході спілкування учасники зібрання всебічно обговорюють головні завдання по ефективному впровадженню новітніх технологій.

У 2013 р. на базі Інституту відбулася спільна Всеукраїнська нарада з питань законодавчого врегулювання та ведення галузі насінництва на 2013 р. з участю заступника міністра аграрної політики та продовольства України В. М. Давиденка. Під час наради учасники всебічно обговорювали проблеми насінництва та намітили шляхи їх вирішення – це формування сортових ресурсів, правове регулювання використання сортів та гібридів рослин, виробництво і реалізація вітчизняного насіння тощо. До наради спеціалісти Інституту підготували «Програму розвитку насінництва кукурудзи в Україні до 2015 р.», в якій наведений аналіз сучасного стану насінництва кукурудзи в Україні, з'ясовані основні проблеми і запропоновані шляхи їх вирішення.

Важливою подією в житті Інституту стала науково-практична нарада з питань оптимізації та проведення весняно-польових робіт в умовах 2015 р. і огляду змін законодавства щодо питань реєстрації договорів оренди земель сільськогосподарського призначення під головуванням директора Департаменту агропромислового комплексу, розвитку сільських територій та ринкового середовища Дніпропетровської обласної державної адміністрації Удовичького Вадима Олексійовича, яка відбулася 9 квітня 2015 р. У нараді приймали участь:

директор Департаменту агропромислового розвитку Запорізької області Ревуцький Андрій Михайлович, директор Інституту сільського господарства степової зони Черенков Анатолій Васильович, директор Інституту олійних культур Шевченко Ігор Аркадійович, провідні вчені і спеціалісти Інституту сільського господарства степової зони, начальники районних управлінь агропромислового розвитку, керівники та спеціалісти Головного територіального управління юстиції у Дніпропетровській області, представники громадських організацій області, керівники сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств.

До наради науковці лабораторії економічних та маркетингових досліджень підготували експозицію наукових досягнень Інституту – селекційні розробки щодо зернових і зернобобових культур (пшениця озима, ячмінь ярий, овес, кукурудза, соргові культури, горох, сочевиця, нут та ін.), стенди з науково-практичними рекомендаціями по веденню сільського господарства, монографіями та іншою науковою літературою.

Підсумовуючи вищевикладений матеріал з основ організації маркетингових комунікацій на аграрному ринку, можна зробити висновок, що для наповнення ринку інноваційною продукцією Інституту сільського господарства степової зони необхідно якомога більше уваги приділяти створенню належних умов для поширення відомостей про наукові доробки; підвищенню інтересу агровиробників різних напрямків спеціалізації і форм власності до інтелектуальної продукції з метою посилення просування на ринок наукоємних новацій. Інформаційна підтримка виробників агропромислового комплексу сприятиме швидкому впровадженню результатів досліджень у виробництво з урахуванням умов кожного господарства та конкретної ґрунтово-кліматичної зони.

Бібліографічний список

1. *Бабенко В. О.* Проблеми та перспективи інформатизації агропромислового комплексу України / *В. О. Бабенко* // Економіка, облік і аудит. – 2011. – № 7. – С. 259–265.
2. *Тарабрін О. Є.* Інформаційне забезпечення проведення наукових досліджень в галузях АПВ України як сучасний комунікаційний механізм інноваційної діяльності / *О. Є. Тарабрін* // Вісн. ЦНЗ АПВ Харківської області. – 2011. – Вип. 11. – С. 287–298.
3. *Шматенко Р. М.* Організація інформаційно-консультаційної підтримки суб'єктів аграрного ринку / *Р. М. Шматенко* [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/shmatenko-rm-organizatsiya-informatsiyno-konsultatsiynoyi-pidtrimki-subektiv-agrarnogorinku>.
4. *Бондаренко М. О.* Дорадчі служби як складова інформаційно-консультаційного забезпечення інфраструктури аграрного ринку / *М. О. Бондаренко* // Матеріали наук.-практ. інтернет-конф. [«Управління людськими ресурсами в постіндустріальному суспільстві: глобальні виклики та перспективи розвитку»], (Полтава, 2013 р.) / Полтавська держ. аграр. акад. – Полтава, 2013. – С. 9–12.
5. *Кузоваткін В. О.* Формулювання і функціонування інформаційно-консультативної інфраструктури аграрного ринку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економічних наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / *В. О. Кузоваткін*. – Житомир, 2013. – 21 с.